

Okkara intellektuella amazona er farin

Meðan eg var burturstaddur, komu feigdarboðini um Ebbu Hentze og sjálvandi hevur ein so skyggjandi sjónligur individualistur á tí annars rættiliga káma føroyska Parnassinum longu fingið nógvan virak og fagnandi umrøðu í fleiri nekrologum.

Men við tað, at Ebba og eg høvdu nógv samskipti, serliga í Kjøpinhavn, men eisini eftir, at hon flytti heimaftur til Føroya, fari eg kortini at skoyta nakrar persónligar og biografiskt supplerandi reglur uppí tað, sum higartil er skrivað um hana.

Blaðungur debutantur í Kjøpinhavn

Umleið 1952, t.e. eini fimm ár fyri, at vit finga Tað føroyska Útvarpið, – hevði Danmarks Radio givið føroyskum útisetum (studentum) innivist hvønn sunnudag seinnaftur við eini beinleiðis sending til Føroya. Har arbeiddu nógv fólk við journalistiskum hegri, men tvey av teimum skaraðu heilt framúr. Tað vóru Waldemar Dalsgaard og Ebba Hentze. Bæði høvdu sjáldsama moduleraða rødd og hartil krystallklára diktión.

Hvørja ferð tey lósu tíðindi ella fortaldu, sótu fólk um allar Føroyar sum undir andakt. Sendingarnar hjá Ebbu vóru altíð viðkomandi, relevantar og vælskipaðar. Tað var tó týðuligt, at hon ikki fekst við petitjournalistikk, men appelleraði til tann intellektuelt forvitna lurtaran. Hjá einum hálvaksnum óvita var tað tí røddin, heldur enn innihaldið, sum hugfangaði mest. Soleiðis lærði eg Ebbu at kenna verbalt, uttan at hava sæð hvør, ið átti hesa føggu mikrofonrødd..

Men um várið 1958 møttust vit fyrri fyrstu ferð vis-á-vis í Sjótleikarhúsinum í Havn, har ein fylking var í ferð við at skipa fyrri Ólavsvøku-kabarett sama summarið.

Ebba var høg og hábærslig, og hon tóktist bæði dynamisk og kompetent, um enn eitt sindur ráðarík. Hon kom og fór sum ein hvirla og hevði minst líka so imponerandi sortie sum entré. –

Hon var virkishugaður luttakari í einum spennandi arbeidsbólki saman við Waldemari, Poul Olsen, Leivi Johannesen, Steingrími Weihe og Kára Petersen, sum tá var formaður fyrri Studentafelagnum í Kjøpinhavn. – Fyri meg var tað eitt satt privilegium at sleppa at arbeiða saman við hesum rutineraðu og scenuvandu fólki, men retrospektivt er tað heilt ófatuligt, at Ebba ikki hevur verið meira enn 27 ára gomul tá.

Tey fylgjandi sjei árinu komu vit at hittast javnliga í alskyns umhvørvi í Kjøpinhavn, tí Ebba var ein »institutión« í útisetalívinum. Hon lutttók kalejdoskopiskt í næstan øllum føroyskum felagsarbeiði, m.a. var hon í fleiri setur nevndarlimur í Føroyingafelag, minnst meg rætt.

Men hon hoyrði ikki til tað stóra inniskógva-liðið av kultur-heimføðingum, sum ongantíð fáa smoygt ta føroysku skræðuna av sær. Hon panoreraði kontinentalt og integreraði seg væl og virðiliga í tí danska

samfelagnum, – lærði seg eitt elegant og esoteriskt danskt mál og fekk soleiðis tíðliga fótafesti á donskum kulturgigantum, sum GYLDENDAL, DR og POLITIKEN.

Ebba var kosmopolitturin par excellence millum føroyskar útisetar. Hon var emanciperað kvinna langt áðrenn reyðsokkarnir fóru at rópa á geilarhornunum.

Hon ferðaðist longu í 50´unum nógv til europeiskar metropolar, fyrst og fremst til sítt kæra Paris, har hon eisini hevði lisið eitt skifti á sjálvum Sorbonne; – hon beinleiðis stórtreivst í Paris!

Eldhugaður mentor og formidlari

Annars las hon samanlíknandi litteraturvitskap bæði við Universitetið í Kjøpinhavn og ymsastaðni á Kontinentinum. Hon tók ongantíð nakað formelt prógv, men hennara klassiska dannils var rættiliga universelt, og hennara kultursøguligi sjónarringur fevndi ovurhonds víða. – Hon hevði enorma faktuellela vitan og hartil sera gott minni.

Longu í 50´unum fekk hon so nógvur journalistiskar og littererar free-lance uppgávur fyrri ymisk donsk dagbløð, tíðarrit, forløg og radio, at hon aldrin fekk tíð til at gera seg lidnan við tann akademiska lesnaðin. Hon hevði etablerað seg sum blaðung og var longu síðst í 50´unum blivin eitt relativt kent andlit í tí intellektuella kulturelituni í Kjøpinhavn.

Men sjálvt um Ebba ferðaðist stovu-vand í donskum intellektuelum cirklum, var hon altíð fús til at dugna føroyskum feløgum í Kjøpinhavn sum formidlari og kulturellur ígongdsetari. Hon vitjaði dúgliga í »Krókinum« á Kannibalinum, har føroyskir studentar høvdu sítt tilhald. Hon tók sær tíð til at lut taka í alskyns orðaskifti við nógv yngri og óroyndari deattørar um litteratur, filosofi, feminismu, samfelagsviðurskipti og ikki minst Tað kalda Kríggið, sum tá var dagsaktuelt og hóttaði í kulissunum hjá teimum allarflestu næstan hvønn dag.

Hon helt fyrilestrar og prægantar veitslurøður, var við til ógvisligar deattfundir, og hon hevði avlopsmegi til eisini at skipa fyrri sera undirhaldandi spurnarkappingum millum útisetar. Síðst, men ikki minst var hon í árávis ein eldhugaður limur í kabarettnevndini hjá Studentafelagnum, har hennara partur ongantíð lá eftir. –

Hon fekk ofta rolluna sum manu-ducerandi mentor millum føroyskar studentar, og hvørja ferð skaldið William Heinesen sást í Kjøpinhavn, var Ebba hansara fasti fylgisneyti og kanska musa. Tey sóust við nógv høvi, bæði dionysisk og apollinsk, og tey klæddu hvørjum øðrum, tí hon var líka so braneggjað, sum hann var lítillátin. Longu tá vágaðu øvundarfólk at kalla hana eina krukku – gaman í, men Ebba hevði format og harvið rætt til at vera tað.

Ansur fyrri lívskvaliteti og savoir-vivre

Ebba var avgjörður epikuræari, og hon fegnaðist um stórbýarlívið, og tað var altíð ein fragd at sleppa at ferðast við henni á onkrum av hennara mongu odysseum í Kjøpinhavn ella á Frederiksberg. Mest gekk hon miðbýin frá Højbro Plads til Rosenborgarleiðina ella spákaði framvið vøtnunum, nærhendis Nørrebro, har hon búði, men onkuntíð varð farið út á Frederiksberg, til »de små haver« ella á Thorvaldsensveg, nærhendis Landbúnaðarháskúlanum, har hon hevði lisið á »Statens & hovedstads-kommunernes studenterkursus« frá 1948 til 1950 saman við tveimum øðrum føroyingum, Heina Heinesen úr Miðvági – (Heini og hon sótu nógv ár saman í stjórni Føroyingafelag) – og Jákup Joensen úr Lopra. Slíkar ferðir vóru ikki bara nostalgi fyrri hana – hon gleddist og ernaðist av slíkum promenadum.

Hon kendi jú næstan hvønn bygning, hvørja café, hvørja restauratión, hvørt sjónleikarhús og nógv vertshús, og man fekk alsamt kultursøguligan viðskera afturvíð á hvørjum túri og á hvørjari café-vtíjan.

Sjálvandi var Ebba forelskað í Paris og tí bacchantiska café-meldrinum við gøturnar har, men hon var sanniliga eisini ogvuliga góð við sín bý, Kjøpinhavn og vildi so fegin hava, at teir yngri útisetarnir lærdu tey mongu ýti í býnum at kenna og ikki minst **brúka**. Í Paris hevði hon lært *savoir-vivre*, so hon var socialur stórforbrúkarari av bæði undirhaldi og kulturi. Hanus Kamban hevur eisini greitt frá líknandi Kjøpinhavnar-túrum við Ebbu, har hon var kulturellur turistfórari í tí miðaldarlíga miðbýnum. Hon vildi eitt symposion, har hon kundi upplýsa og fortelja.

Hon vanvirdi teir trongskygdu skóleista-føroyingarnar, sum komu niður til Kjøpinhavnar og stórt sæð bara tvassaðu »andiliga óskalaðir« millum síni triviellu kollegiums-býli og sínar lærustovnar!

»Síðani skunda tey sær heimaftur til Føroya sum provinsíellir materialistar, sum aldrin lærdu at brúka ella kenna stórbýar-kulturin í Kjøpinhavn«, sum hon plagdi at taka til.

Í socialum og uttanríkispolitiskum andgletti:

Men Ebba hevði avgjört eisini sociala og samfelags-filosofiska indignatión. Sjálvt um hon ikki lutttók nógv í flokkspolitiskum orðaskifti, var hon trúgvur vinstrasinnaður socialdemokrat. Hon solidariseraði seg við arbeidarastættina og roknaði seg sum *andsarbeiðara*; – hennara politisku ideal vóru Viggo Kampmann og Julius Bomholt, og hon fegnaðist stórliga um vælferðarsamfelagið; men mest var hon upptikin av globalum problematikki og tí humanistisku og moralfilosofisku kreppuni aftaná Annað Verðinskriðgj við kz-legum, Hiroshima-bumbuni og atomkappingini.

Sjálvt um hon principielt var ímóti kravgongum og geilar-rópum, var hon kortini onkuntíð at siggja í demonstratiónum í Kjøpinhavn móti atomvápnum. –

Hon ógvaðist við orðið terrorbalancu, sum hon helt vera ein ræðandi absurditet. Hon var ótrygg og stúrin sum milliónir við henni, men hon gekk oftast stillisliga við tí.

Ein dagin, vit spákaðu úti á Eystarubrugv – tað var sjálvan Bastilledagin 1962, gav hon mær heilt spontant eina bók, sum hon eggjaði mær til at lesa. – Eg havi forrestin bókina enn! –

Bókin er um tað viðgítta brævaskiptið millum tann týska journalistin Günther Anders og Hiroshima-pilotin, Claude Eatherly, sum gav boð um niðurkastingina av tí fyrstu atombumbuni móti civilum máli. Hon eitur »Samvittighed forbudt« (*Off Limits fur das Gewissen*). Ebba, sum annars ikki var sentimental, var sjónliga uppøst av bókinu og sewra ávirkað av tí óhugnaligu konklusiónini, sum kundi tolkast soleiðis, at man av militerstrategiskum orsökum var fúsar at ofra alla humanismu og alla sømuligheit fyrri at gagna atomvápnaíðnaðinum. Fanst eitt strævið »vitni«, mátti beinast fyrri tí.

Militermaðurin Eatherly bleiv

eitt offur og føldi slíka skyld aftaná sína gerð, at hann bleiv tvangsinnlagdur sum schizofrenur. Eftir brævaskiptinum at døma var hann heilt avkláraður og als ikki sinnsjúkur, men plágaður av skyldarkenslu, sum gjørdi hann hugtungan og friðleysan. Anders dokumenterar týduliga, at Eatherly skal ómynduggerast sum vitni.

Við sínum følsama og poetiska lyndi, var Ebba meira upptikin av slíkum seriøst eksistentielum spurningum, enn av Gagarin og mána-kappingini, sum meira prosaisk fólk vóru hugtikin av akkurat um tað mundið.

Ebba var eitt engagerað og viðkvæmt menniskja og hugsaði almentmenniskjansliga, meðan vit onnur mest fagnaðu eini røð av tekniskum brøgdum. Hon var kontemplativ og spurdi knappliga retoriskt: »Heldur tú ikki, at tað verður kríggj aftur?« Hetta kann ljóða naivt í dag, men tað var bara einar triggjar mánaðir undan tí fatalu Cuba-kreppuni; – sjálvandi visti Ebba, at eingin kundi svara henni, men intuitivt var hon nær við at fáa rætt í síni stúran.

Ebba var intellektuelt ógvuliga selektiv, – t.d. vildi hon ongantíð lata seg tøla av tí studentikosu Framafylkingini og teimum sektersku skribentunum, sum mannaðu teirra organ. Hon vanvirdi salonkommunistar og dogmatiskar fylkingar og stóð tí lættliga ímóti øllum freistingum, hóast ein partur av hennara vinaskara helst av opportunistiskum grundum blivu framafólk eina tíð. Hon og Atli Dam kendust frá barnsbeini og vóru ógvuliga væl, ikki minst politiskt, so hon fetti sær á og læt Framamenninar goyggja út í tóman heim. Teir finga hana aldrin at melda seg inn, hóast teir dúgliga royndu. Hon vísti seg tessvegna næstan aldrin niðri í tí skirvisliga St. Kongensgade-húsinum, har teir politiskt frelstu leikaðu í.

Harafturímóti stórfegnaðist hon, tá ið Atli gjørdist løgmaður. Tað var helst ein av meginorsøkunum til, at hon flytti heimaftur til Føroya.

Úr Kjøpinhavn til Havnar

Eftir at Ebba flytti til Føroya síðst í 70´unum, havi eg tiverri bara hitt hana fáar ferðir, antin í Havn ella Kjøpinhavn, men vit telefoneraðu ikki sørt, og tað frøddi meg at siggja, hvussu væl hon festi rót í føroyskum kulturlívi, har hon loftaði sær minst líka so væl, sum millum útisetar. Anonymitetur riggaði ikki til hennara temperament. –

Til Havnar kom hon sum ein intellektuellur hvirluvindur og bleiv ógvuliga skjótt eitt vælkent andlit í býnum. Tað føroyska Parnassið fekk tiltrondga inspiratión av, at Ebba fylktist við teimum. Líka so nógv, sum hon spákaði í Kjøpinhavn, líka so nógv koyrði hon um allar Føroyar í sínum kera Honda-bili, tí hon vildi siggja og uppliva alla tíðina. Hon vildi integrera seg av nýggjum og tad skuldi gerast við lít.

Um tað umfatandi og slóðbrótandi týðingararbeiði hennara, serliga úr